

Beszámolók, szemlék, közlemények

NEMZETKÖZI SZERVEZETEK

A KGST-tagországok szemináriuma a tezauruszokról

A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ /NTMIK/ 1974. február 11-13. között Berlinben szemináriumot rendezett a KGST-tagországok szakértői részére az alábbi témákban:

a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer /NTMIR/ információkereső nyelvrendszerének kidolgozása;

a két- és több nyelvű tezauruszok felépítésének metodikája;

a kompatibilis tezauruszok nemzeti rendszerének felépítési metodikája.

A szeminárium résztvevői: a Bolgár NK, a Magyar NK /az OMKDK, az Országos Tervhivatal és az Építésügyi Tájékoztatási Központ összesen négy szakértője/, az NDK, a Lengyel NK, a Román SzK, a CsSzSzSzK, valamint az NTMIK delegációi. A szovjet küldöttség utolsó pillanatban szervezeti-technikai okok miatt lemondta részvételét. Nem volt jelentősebb kubai és mongol küldött sem.

A kétnapos szemináriumon a résztvevők összesen 17 előadást hallgattak és vitattak meg. Az előadások címfordításait a cikk végén közöljük.

Az első témában elhangzott előadások szerzői kiemelték, hogy egy olyan rendszerben, mint az NTMIR /ahol minden nyelv hivatalos/ igen nagy jelentősége van a nyelvi akadályok leküzdésének. E probléma egyik részeként ki kell építeni egy általánosan használható információkereső nyelvet. A felépítés során azonban a már meglévő információkereső nyelveket /tezauruszok, rubrikátorok stb./ lehetőleg érintetlenül kell hagyni. A probléma időszerűségét az is alátámasztja,

hogyan ujabban egyre több nemzeti és nemzetközi információrendszer kezdi meg munkáját, ezek információkereső nyelveit pedig - a későbbi, valószínűleg igen nehézkes és költséges átdolgozás helyett - jó lenne már most egységes alapelvek alapján, egymással kompatibilisre építeni.

Az NTMIR információkereső nyelvrendszerével szemben támasztott főbb követelmények a következők:

az információ racionális elosztásának, illetve cseréjének biztosítása az NTMIK különböző /speciális és ágazati/ rendszerei, illetve alrendszerei között;

a sokszempontu keresés lehetőségének biztosítása az alrendszerekben;

kompatibilitás a nemzeti információkereső nyelvekkel.

Az előadók véleménye szerint - annak ellenére, hogy a specializált alrendszerekben jelenleg hierarchikus osztályozást /pl. rubrikátor, ETO/ használnak - a jövőben a deskriptor típusu információkereső nyelv lesz a domináns. Ebből, illetve a fenti követelményekből kiindulva, a szeminárium résztvevői a következő tervezetet fogadták el: az információkereső nyelvek rendszerét két szinten kell kiépíteni:

az első szint biztosítaná az információk anyagok nagybani elosztását az egyes alrendszerek között;

a második szint biztosítaná a sokszempontu keresés lehetőségét az egyes alrendszerekben mind dokumentum, mind faktográfiai rezsimben.

Az első szint /a mag/ tulajdonképpen egy igen általános tezauszuszként /makrotezausz/ fogható fel, amely a tudomány és technika összes területéről tartalmazná a legáltalánosabb fogalmakat. A mag kidolgozásánál a VINITI-ben végzett munka, konkrétan az általános rubrikátor szolgálna alapul. Maga a rubrikátor nem alkalmas a mag szerepére, mivel - mint minden hierarchikus osztályozási rendszer - magán viseli az adott ország gazdasági strukturáját is. Az előadók véleménye szerint a rubrikátor szerepét /ami eddig sok esetben betöltötte a nemzetközi információkereső nyelv szerepét is/ a következőkre kellene csökkenteni:

a rendszer tematikájának közelítő meghatározása;

információs anyagok szétosztása igen durva tematikai csoportokra;

vezérapparátus információk kiadványokban;

információkereső nyelv kézi keresésnél.

A mag ezen kívül még egy bizonyos köztes nyelv funkcióját is el látná. Ennek lényege: bizonyos alrendszerekben használt információke-

resó nyelvet /pl. rubrikátort/ lefordítják a mag nyelvére, azaz minden rubrikát a mag deszkriptoraival indexelnek. Így a rubrikátor segítségével feldolgozott anyagot automatikusan át lehet indexelni a mag nyelvére.

A második szint több nyelvű, egymással kompatibilis tezauszokból állna, melyek legfelső szintjei /azaz a leggenerikusabb fogalmak/ egyben a mag részei is lennének. /Megjegyezzük, hogy a "több nyelvű" jelző bizonyos értelemben félrevezető: egy több nyelvű tezausz tulajdonképpen - az NTMIR esetében - olyan kétnyelvű tezauszok összességét jelenti, amelyek mindegyikének egyik nyelve az orosz; így a tezauszok az orosz nyelven keresztül kapcsolódnának egymáshoz./ A tezauszok mindegyike valamilyen jól körülhatárolható terület fogalmait dolgozná fel. Ezek segítségével történne a konkrét, sokszempontu indexelés és keresés az alrendszerekben.

A szeminárium megtárgyalta a felépítendő tezauszok szerkezetét is. A tezauszok két részből állnának: a főrész, amely betűrendben felsorolja a tezauszba felvett összes fogalmat, minden fogalomnál feltüntetve a vele valamilyen módon kapcsolatban álló egyéb kifejezéseket. A fogalmi kapcsolatok fajtái: a preferenciális utalások /lásd, tiltott/; a hierarchikus /alá- és fölérendelés/ kapcsolatok, valamint a rokon /asszociatív/ fogalmak feltüntetése. A tezausz második része a szakrendi rész, amely megfelelő szakcsoportosításban sorolja fel a fogalmakat. Néhány, már összeállított tezausznál a szakrendi részbe beépítették a hierarchikus kapcsolatokat is.

A kétnyelvű tezauszok kiépítésére két ut kínálkozik:

már meglévő tezausz lefordítása egy másik nyelvre. /Természetesen nem hagyományos értelemben vett fordításról van szó, hanem a tezausz újraszerkesztéséről egy másik nyelven, a már meglévő tezausz szókészletének lefordításával, illetve fogalmi kapcsolataink figyelembevételével./;

a tezausz közös kidolgozása.

Az első módot próbálta ki a CINTI, amikor lefordított egy számítástechnikai tezauszt. A végzett kutatások alapján a szakértők csak igen általános tematikájú tezauszok esetén tartják lehetségesnek a fordítást.

A második módon a ZIID és a VINIFI egy sor tezauszt dolgozott már ki: építésügyi, kémiai-vegyipari, mezőgazdasági és szerszámgépipari kétnyelvű /német-orosz/ tezauszok már nyomtatásban is megjelentek. Az építésügy területén a kétnyelvű tezausszal már nemzetközi indexelési kísérleteket is végeztek, amelynek statisztikai elemzését, és ezzel együtt az eredmények kiértékelését 1974-ben az NDK Építésügyi Tájékoztatási Központja elkészíti. A résztvevő bolgár, lengyel, német és román küldöttek a saját nemzeti tezausz-rendszerük kidolgozásának módszereit ismertették, amelyek többé-kevésbé megfelelnek az NTMIR kétszintes tervezetének. A tezausz-rendszer kidolgozásának első lépése a bázis-tezausz létrehozása /ez a magnak felel meg nemzeti szinten/, majd ezt követi az ágazati tezauszok ki-

dolgozása úgy, hogy azok mind egymással, mind a bázis-tezauruszal kompatibilisek legyenek. Az NDK-ban, illetve Romániában már kidolgozták a bázis-tezauruszt /a román tezauruszról a TMT ez évi 3.számában egy referátumban már be is számolt/, Lengyelország a német természet-tudományi és műszaki bázis-tezauruszának szisztematikus részét lefordítja, majd a fordítás alapján dolgozza ki saját tezaurusza fő részét.

Az elhangzott előadások a résztvevők számára lehetővé tették, hogy a KGST-tagországok különböző ágazati alrendszerében eddig kidolgozott kétnyelvű tezauruszok nyelvi és szakmai kompatibilitási problémáit megismerhessék. A szemináriumon a tezauruszok kidolgozása terén szerzett tapasztalatokat összegező előadások a hazai ágazati tezauruszok és a KGST-ben kidolgozásra kerülő kétnyelvű tezauruszok kimunkálásában egyaránt hasznosíthatók.

A szemináriumon az alábbi előadások hangzottak el:

ARSZENOV, Sz.T. - MUZRUKOV, N.B. - MAKARENKO, N.Z. - SZKRIPKIN, V.A. - TIHONOV, I.B.: A nyelvi kompatibilitás problémája az NTMIR-ben.

ROSENBAUM, H.D.: A KGST tagországok soknyelvű tezauruszainak összeállításánál alkalmazott metodikai alapelvek.

LAHUTI, D.G. - PEVZNER, B.R.: Soknyelvű gépi szótár felhasználása az elektrotechnika területén, automatizált deskriptoros kereső rendszerben.

GERISCH, H.: A nemzetközi kétnyelvű /orosz-német/ építésügyi tezaurusz kidolgozásának tapasztalata és egy nemzetközi indexelési kísérletben történt felhasználásának első eredményei.

WINKLER, H.: A soknyelvű tezauruszok kompatibilitásának problémájához.

MILDNER, G.: A nemzetközi mezőgazdasági tezaurusz koncepciójához.

HEINEMANN, E. - NOAK, H. - GRUNERT, M.: A kétnyelvű orosz-német /német-orosz/ kémiai és vegyipari tezaurusz összeállításának gyakorlati tapasztalatai.

HERRMANN, P. - LÖSCHNER, G. - RUDOLF, D.: A soknyelvű tezauruszok összeállításának problémájához.

RICHTER, G. - WEBER, H.: A soknyelvű tezauruszok tematikától független alapszerkezetének jelentősége.

KAZAKOV, E.N. - KOPÜLOV, V.A.: Számítógép felhasználása kompatibilis természettudományi és műszaki tezauruszrendszer felépítéséhez.

BART, H.: Kompatibilis tezauruszok kidolgozásának tapasztalatai és problémái.

PILTZ, I.: Szerszámgépipari tezauruszok összehangolt kidolgozásának problémái és tapasztalatai.

SREJDER, Ju.A.: Információ és metainformáció a tezauszban.

KÜCKLICH, F.: Az NTMIK számára felépítendő tezauszról.

PULEV, B.: Kompatibilis gépipari tezauszok olyan rendszerének felépítése, amely egyben a nemzeti természettudományi és műszaki tezausz része is.

---: A "Nemzeti Politematikus Tezausz" megvalósítása /a román delegáció felszólalása/.

VEK, I.T.: Kompatibilis természettudományi és műszaki tezauszok nemzeti rendszereinek felépítésével kapcsolatos általános metódika és a szövegindexelésben történő felhasználásuknak metodikája /a lengyel delegáció felszólalása/.

Közzétették a 37. FID KONFERENCIA ideiglenes programját

A 37. FID Konferenciát 1974. szeptember 12-20. között rendezik a FID hágai főtitkárságán. A konferencia alatt összeül a közgyűlés, a FID tanácsa, végrehajtó bizottsága és számos FID bizottság. A konferenciát az UNESCO párizsi nemzeti dokumentációs, könyvtári és levéltári rendszerek infrastruktúra tervezése tárgyában tartandó kormányközi konferenciáját megelőző héten rendezik, alkalmat nyújtva arra, hogy résztvevők mindkettőn megjelenhessenek. Szeptember 22-25. között pedig az ASLIB tartja jubileumi konferenciáját Cambridge-ben.

A FID 37. Konferenciájának ideiglenes programja:

szept.12. csütörtök	d.e. bizottsági ülések d.u. " "
szept.13. péntek	d.e. bizottsági ülések d.u. " "
szept.14. szombat	d.e. bizottsági ülések d.u. szabad
szept.15. vasárnap	s z a b a d
szept.16. hétfő	d.e. végrehajtó bizottság ülése bizottsági ülések